

Юрій ЧОРНОУС

*студент Західноукраїнського
національного університету*

РОЛЬ КРАЇН У ПІДТРИМЦІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ САНКЦІЙНИХ ОБМЕЖЕНЬ

У сучасних умовах глобальної геополітичної нестабільності, санкційна політика стала одним із ключових інструментів міжнародного впливу. Введення санкцій проти окремих держав або компаній суттєво змінює економічне середовище, порушує традиційні торговельні зв'язки, спричиняє перебудову ланцюгів постачання та змушує бізнес шукати нові форми адаптації. У такому контексті особливого значення набуває роль так званих «дружніх» країн–держав, які або не приєднуються до санкцій, або сприяють збереженню бізнес-активності суб'єктів, що потрапили під обмеження. Дослідження цієї ролі є важливим для розуміння механізмів санкційного обходу, ефективності міжнародного санкційного режиму та довгострокових наслідків для глобальної економіки.

У контексті сучасної глобальної санкційної політики стрімко зростає роль третіх країн, які виступають посередниками у збереженні торгово-економічних активностей між суб'єктами, що перебувають під впливом санкцій, та світовим ринком. Ці країни, часто називають «нейтральними» або «дружніми». Вони забезпечують інфраструктуру, інституційні умови та політичну підтримку, яка сприяє здійсненню транскордонної економічної діяльності, що частково чи повністю суперечить санкційним обмеженням.

Одним із найважливіших механізмів є реекспорт санкційних товарів, через треті країни. У дослідженні Лі та ін. (2024), автори зазначають, що нейтральні країни – зокрема Туреччина, ОАЕ, Казахстан, Вірменія, Грузія – демонструють значне зростання обсягів реекспорту товарів до росії, особливо у сферах електроніки, автомобілебудування та компонентів подвійного призначення. Це пов'язано як із намаганням місцевого бізнесу скористатись новими ринковими нішами, так і з недостатнім рівнем контролю за кінцевими користувачами продукції. Країни, що запровадили санкції, досягли значного прогресу в обмеженні торгівлі з росією, скоротивши експорт санкційної продукції на 80%, експорт несанкціонованої продукції на 40% та імпорту з росії на 80%. Однак нейтральні країни залишаються основною лазівкою, що дозволяє росії купувати критично важливі товари та підтримувати доходи з-за кордону.

Хоча список організацій обмежує доступ до західних технологій та імпорту з країн, що накладають санкції, для фірм-порушників, його повільне розширення створило можливості для обходу, оскільки фірми можуть створювати нові організації для імпорту з країн, що накладають санкції, та експорту до росії. Для прикладу, протягом післявоєнного періоду 63 мексиканські фірми, 521

в'єтнамська фірма, 2993 індійські фірми та 79 пакистанських фірм імпортували з країн, що накладають санкції, та експортували продукцію, що підпадає під санкції, до росії. Серед них 15 мексиканських фірм, 111 в'єтнамських фірм, 859 індійських фірм та 8 пакистанських фірм імпортували з країн, що наклали санкції, та експортували ті самі санкційні товари до росії, що свідчить про потенційні порушення санкцій. Однак лише одна в'єтнамська фірма та п'ять індійських фірм були додані до Переліку організацій за порушення санкцій протягом цього періоду. Низький рівень включення до Переліку організацій за порушення санкцій Росією свідчить про низький ризик для фірм, що займаються такою діяльністю, та підкреслює потенціал для створення посередників для імпорту з країн, що наклали санкції, та експорту санкційних товарів до росії [2, с. 10].

Ще одним способом є створення компаній-прокладок у «дружніх» країнах, що не входять до санкційного альянсу. Це дозволяє формально обійти обмеження, продаючи продукцію через легальні структури. У багатьох випадках ці компанії мають зв'язки з материнськими структурами у підсанкційних країнах або з окремими фізичними особами, включеними у санкційні списки. Після 2022 року стрімко зростає кількість компаній в інших країнах, створених громадянами РФ та Білорусі, що прямо пов'язується з бажанням уникнути західних обмежень.

Наприклад російські компанії, яким заборонено вхід до західних фінансових столиць, розглядають Гонконг як альтернативу, що викликає занепокоєння серед американських чиновників, що цей азійський центр стане притулком для бізнесу, який потрапив під санкції через війну в Україні. Кілька великих російських компаній, зокрема державних, прагнуть співпрацювати з гонконгськими юридичними фірмами, щоб допомогти їм закріпитися в «дружнішій юрисдикції», ніж такі місця, як Нью-Йорк і Лондон, сказав Шерман Ян, керуючий партнер гонконгської юридичної фірми ONC Lawyers.

Багато нейтральних країн формально не приєднуються до санкцій, що дозволяє їм юридично не зобов'язуватись до обмежень, запроваджених ЄС, США або іншими західними структурами. Це створює «сіру зону», в якій бізнес має простір для маневру, навіть якщо це суперечить геополітичним намірам санкційної коаліції. Згідно з даними Cato Institute (2024), бізнес у таких країнах керується не стільки політикою, скільки оцінкою ризику: наскільки вигідно або небезпечно працювати з підсанкційними контрагентами. Це дозволяє компаніям адаптуватися, але при цьому уникати прямого порушення норм [1]. Фірми, які отримували більше ресурсів від країн-санкціонерів, збільшили експорт санкційної продукції до росії. Незважаючи на екстериторіальні експортні обмеження, ці фірми, ймовірно, віддавали перевагу прибуткам над відповідністю, оскільки прибутки від експорту до росії переважали передбачувані ризики штрафів. Зусилля щодо посилення вторинних санкцій

мають бути зосереджені на моніторингу фірм, які імпортують із країн-санкціонерів, які також продають санкціоновану продукцію до росії.

Ще одним популярним способом обходу санкцій є перекласифікація товарів, які формально не потрапляють до заборонених категорій, проте фактично є ідентичними до них або мають подвійне призначення. Цей метод дозволяє обійти автоматизовані системи митного контролю. Наприклад, високотехнологічна продукція може декларуватись як “запчастини” або “електронні компоненти загального призначення”. росія продемонструвала, що покладається на оманливу тактику, здатну ухилитися від встановленого експортного контролю та застосування санкцій. Російські розповсюджувачі діють як перевантажувачі та перенаправляють технології подвійного використання та контрольовані товари з третіх країн до росії.

Тому критично важливо, щоб усі сторони ланцюга постачання (наприклад, експортери, реекспортери, виробники, дистриб'ютори, торгові посередники та постачальники послуг, такі як фінансові установи, логістичні компанії, постачальники перевезень, експедитори, оператори складів і митні брокери) усвідомлюють ризики перенаправлення, пов'язані з зусиллями росії щодо незаконних закупівель, і вживають відповідних заходів для пом'якшення будь-які ризики [3].

Санкційна політика, хоч і має стратегічну мету – послаблення економічного потенціалу порушників міжнародного права – часто стикається з ефективними способами обходу, які реалізуються через так звані «дружні» або нейтральні країни. Ці держави не приєднуються до міжнародних санкційних режимів і залишають простір для економічної взаємодії з підсанкційними суб'єктами.

Список використаних джерел:

1. *Cato Institute | Individual Liberty, Free Markets, and Peace.* URL: <https://www.cato.org/research-briefs-economic-policy/neutral-countries-supply-chain-responses-russian-sanctions>
2. *Haishi Li Zhi Li Zihong Park Yulin Wang Jing Wu. To comply or not to comply: understanding neutral country supply chain responses to russian sanctions. Cesifo Working Papers, 2024. 84 p.*
3. *Preventing russian export control and sanctions evasion: updated guidance for industry. GAC.* URL: <https://www.international.gc.ca/world-monde/international-relations-relations-internationales/sanctions/2024-09-24-advisory-conseil.aspx?lang=eng&>